

Роль спеціальних знань у доказуванні під час розгляду адміністративних справ щодо незаконних звільнень суддів

Юлія Шаповал

аспірант, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5016-8694>,
e-mail: hlystunjulia@gmail.com

Досліджено роль спеціальних знань у доказуванні під час розгляду адміністративних справ щодо незаконного звільнення суддів. Аналізу підлягають питання визначення предмета доказування, оцінки формальної та змістовної законності рішень органів суддівського врядування, а також значення висновків експертів і інших джерел спеціальних знань, що є необхідним для забезпечення об'єктивності, справедливості, достатності судового розгляду. Окрему увагу приділено міжнародним стандартам захисту незалежності судової влади та практиці Європейського суду з прав людини. Висловлено позицію, що ефективне використання спеціальних знань сприяє всебічному встановленню обставин справи, дотриманню принципів справедливого судового розгляду та забезпечує баланс між гарантіями незалежності суддів і їх дисциплінарною відповідальністю.

Ключові слова: незалежність судової влади; незаконне звільнення судді; предмет судового розгляду; спеціальні знання; висновки експертів.

The Role of Expert Knowledge in Evidence Assessment in Administrative Proceedings on Unlawful Dismissal of Judges

Yuliia Shapoval

The study examines the role of expert knowledge in evidence assessment during administrative proceedings on the unlawful dismissal of judges. The analysis focuses on the definition of the scope of evidence, the evaluation of both formal and substantive legality of decisions by judicial governance bodies, and the significance of expert opinions and other sources of specialized knowledge, which are essential for ensuring the objectivity, fairness, and sufficiency of judicial review. Particular attention is given to international standards for safeguarding judicial independence and the practice of the European Court of Human Rights. It is argued that the effective use of expert knowledge contributes to a comprehensive establishment of case circumstances, ensures adherence to the principles of a fair trial, and maintains a balance between guarantees of judicial independence and judges' disciplinary accountability.

Keywords: judicial independence; unlawful dismissal of a judge; subject of judicial review; expert knowledge; expert opinions.

Незалежність судової влади є однією з фундаментальних засад кожної правової держави та необхідною умовою реалізації права на справедливий суд. Однією з ключових гарантій такої незалежності виступає стабільність статусу судді та захищеність його від необґрунтованого або незаконного звільнення із займаної посади. У цьому контексті спори щодо звільнення суддів набувають особливого значення в системі адміністративного судочинства, оскільки пов'язані з перевіркою законності рішень органів суддівського врядування та інших суб'єктів владних повноважень.

Незаконне звільнення судді як об'єкт адміністративного судового розгляду відзначається підвищеним рівнем складності доказування. Це обумовлюється як особливостями суб'єктного складу відповідних правовідно-

син, так і потребою у правовій оцінці рішень, ухвалених у межах дискреційних повноважень компетентних органів. Верховний Суд, здійснюючи адміністративне судочинство у справах цієї категорії, покликаний забезпечувати належний баланс між дотриманням принципу автономії органів суддівського врядування та реалізацією ефективного судового контролю за додержанням прав судді під час процедури його звільнення.

Особливе значення у справах про незаконне звільнення суддів має визначення предмета доказування. До нього, зокрема, належать обставини дотримання встановленої законом процедури звільнення, наявності чи відсутності підстав для застосування відповідного дисциплінарного стягнення, а також обґрунтованість висновків органу, який

приймав оскаржуване рішення. Водночас суд зобов'язаний оцінювати не лише формальну законність, але й змістовну обґрунтованість таких рішень.

У багатьох випадках установлення зазначених обставин потребує застосування та залучення спеціальних знань. Вони дають змогу суду отримати об'єктивні відомості щодо фактів, які потребують відповідної оцінки у сферах, що виходять за межі загальної юридичної підготовки судді.

Особливу роль у цій категорії справ відіграють висновки експертів як самостійні процесуальні джерела доказів, передбачені Кодексом адміністративного судочинства України. Їх значення полягає у встановленні фактів, що мають істотне значення для правильного вирішення спору, зокрема щодо перевірки достовірності матеріалів дисциплінарного провадження, аналізу службової діяльності судді та оцінки дотримання процедурних вимог під час ухвалення рішення про звільнення тощо.

Експертні дослідження можуть охоплювати почеркознавчі, психологічні, лінгвістичні, інформаційно-технічні, відео-звукзапису та інші напрями досліджень залежно від характеру спірних обставин. Наприклад: лінгвістичні дослідження можуть використовуватися для визначення змісту висловлювань судді у контексті дотримання етичних стандартів, інформаційно-технічні — для перевірки автентичності електронних доказів або встановлення фактів втручання в автоматизовані системи документообігу суду, та відео-звукзапису — для виявлення ознак монтажу, ідентифікації апаратури та особи за голосом.

Висновки експертів сприяють формуванню належної доказової бази, забезпечуючи обґрунтовану оцінку фактів, що потребують спеціальної кваліфікації. Водночас експертний висновок не має наперед встановленої сили доказу та підлягає оцінці судом у сукупності з іншими доказами відповідно до принципу внутрішнього переконання [1].

Використання спеціальних знань відповідає також міжнародним стандартам забезпечення незалежності судової влади. Практика Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) підкреслює необхідність

забезпечення справедливості процедур притягнення суддів до відповідальності, що передбачає повне й об'єктивне дослідження всіх обставин справи. Зокрема, у рішеннях ЄСПЛ у справах «Олександр Волков проти України» і «Куликов та інші проти України» наголошується, що процедури звільнення суддів повинні відповідати гарантіям справедливого судового розгляду, передбаченим ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2—4].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що спеціальні знання є важливим інструментом доказування у справах щодо незаконного звільнення суддів. Їх застосування підвищує якість дослідження матеріалів справи, забезпечує всебічність оцінки фактів та дотримання принципів справедливого судового розгляду. Подальший розвиток практики використання спеціальних знань має здійснюватися з урахуванням національного законодавства, міжнародних стандартів та судової практики, що сприятиме зміцненню гарантій незалежності суддів і підвищенню довіри до судової влади.

Перелік джерел посилання

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 25.01.2026).
2. Рішення ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine) від 27.05.2013 р. Заява № 21722/11. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-191260%22%7D> (дата звернення: 25.01.2026).
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Куликов та інші проти України» (Kulykov and Others v. Ukraine) від 19.01.2017 р. Заява № 5114/09 та 17 інших. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b94#Text (дата звернення: 25.01.2026).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. (зі змін та допов.) ; ратифік. Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР ; чинна для України з 11.09.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 25.01.2026).